

לימודי דעת – תוכנית לימוד השולחן ערוך

הלכות בשר בחלב

סימן פז – שיעור 1

מראה מקומות

פתיחה לפרי מגדים ד"ה עוד אדבר, ובשר בחלב, וכמה יבשל, דע די ש הבדל

סימן פ"ז סעיפים א-ב - מחבר, רמ"א, ש"ך, ט"ז

פתחי תשובה א, ד

© רשות השימוש בשיעורים היא אישית בלבד לצורך לימודי הקורס ולחזרה ושינון
אין להשתמש בשיעור זה לשום מטרה אחרת ללא רשות מפורשת מהמו"ל
- לימודי דעת תכנית הסמיכה שע"י פרחי שושנים 03-6166340 -

נושא השיעור: דיני בשר בחלב – הקדמה והגדרות

תוכן השיעור:

1. סעיפי השו"ע והרמ"א
2. ההבדלים שבין בשר בחלב לשאר איסורים
3. בשר וחלב הם מן הנקברים
4. סוגי בישול האוסר (בשר וחלב יחדיו)
5. בישול אחר בישול
6. חלב אחרים
7. שאלות חזרה
8. שאלות למעשה הנובעות משיעור זה (כולל תשובות)

נכתב ע"י הרב דן חנן

נערך ע"י ר' אהרן שנקולבסקי

מהדורה 2.1

פז באיזו בשר נוהג דין בשר בחלב והיאך נקרא בישול. ובו י"א סעיפים

א. כתוב בתורה לא תבשל גדי בחלב¹ אמו ג' פעמים אחד לאיסור בישול ואחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה, והוציא אכילה בלשון בישול לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול אבל מדרבנן אסור בכל ענין.

רמ"א: כל בשר בחלב שאינו אסור מן התורה מותר בהנאה (טור וארוך כלל ל'):

ב. גדי לאו דוקא דהוא הדין שור שה ועז ולא שנא בחלב אם ולא שנא בחלב אחרת אלא שדבר הכתוב בהווה:

הבדלים שבין בשר בחלב לשאר איסורים

ישנם כמה הבדלים בין איסור בשר וחלב לשאר איסורים² (על פי הקדמת הפרי מגדים להלכות בשר וחלב):

1. בשר וחלב שהתערבו יחדיו דרך בישול רגיל, אסורים בהנאה מדאורייתא. משא"כ ברוב שאר איסורים, שאם התערבו דרך בישול הרי הם מותרים בהנאה, מלבד חמץ בפסח, ערלה וכלאי הכרם.
2. ביחס לבשר וחלב, הדין של חנ"ן (חתיכה נעשית נבילה)³ ושל אפשר לסוחטו⁴ הוא מדאורייתא, אך בשאר איסורים אינו אלא מדרבנן.

סעיף א

¹ שמות כג יט, לד כו, ודברים יד כא.

² כגון בשר טריפה.

³ חתיכה נעשית נבילה: ישנו דין שמאכל של היתר יהפך לנבילה (טרף) אם הוא בלע טעם של מאכל אסור. לדוגמא, אם חתיכה של בשר בלעה טעם של בשר אסור ואין בה שיעור כדי לבטלו, דינה של אותה חתיכה הוא שהיא תיהפך לנבילה, וכולה נאסרת.

⁴ אפשר לסוחטו: פי' היכולת להפריד את האיסור מההיתר. בשאר איסורים שייך לעקור את האיסור מההיתר עד לנקודה שהאיסור אינו נותן טעם בהיתר. אם הגענו למצב כזה האיסור יהיה רק מדרבנן. לגבי בשר בחלב, גם אם

הלכות בשר בחלב יורה דעה סימן פז סעיפים א ב / שיעור 1

3. טעם כעיקר⁵: ביחס לבשר בחלב הוא אסור מדאורייתא לכל הדעות, משא"כ לגבי שאר האיסורים, שישנם פוסקים הסוברים שאיסורו הוא מדרבנן. וכן לענין מלקות, לגבי בשר בחלב לוקין על כל כזית של בשר שיש בו טעם חלב או להפך או חלק בזה וחלק מזה אבל בשאר איסורים אין מלקות אלא אם אוכלים כזית איסור ממש תוך כדי אכילת פרס.
4. הפתחי תשובה מוסיף שבשר בחלב נאסר, אפילו אם אוכלו שלא כדרך אכילתו וללא שום הנאה⁶. משא"כ שאר איסורים, שאינם נאסרים אלא אם כן יש לו הנאה בעת האכילה.

בשר וחלב הם מן הנקברים

הפרי מגדים בפתיחה מביא המשנה בתמורה לג: שבשר וחלב (שנאסרו מדאורייתא) הרי הם מן הנקברים. פירוש הדברים הוא שחייבים לקוברם⁷. לכן אפי' אם החתיכה של הבשר בחלב נשרפה ונהפכה לאפר, עדיין אפר זה אסור. וכן פסק הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט' הלכה א'. אמנם, לדעת המנחת יעקב האפר מותר, משום שע"י השריפה לא ישאר כלל חלב בבשר. הט"ז כתב כסברת המנחת יעקב⁸, והש"ך נחלק על המנחת יעקב, משום ששניהם, הבשר והחלב, נהפכים ל"איסור מחמת עצמו"⁹. הפרי מגדים כתב כדעת הש"ך¹⁰.

סוגי בישול האוסר (בשר וחלב יחדיו)

הפרי מגדים בפתיחה (ד"ה וכמה יבשל, ד"ה עוד אדבר, וד"ה והנה נגע) מביא סוגי דברים שמבליע טעם מאוכל אחד לשני. ואם הם דאורייתא או דרבנן.

1. בישול בכלי ראשון: מאכל שהונח בכלי ראשון (כגון בשר בכלי שיש בו חלב), אסור מדאורייתא. קדירה שעל גבי האש או שהוסרה עתה מע"ג האש יש לה דין של "כלי

נעקור את החלב לגמרי מתוך הבשר, שניהם, הבשר והחלב, עדיין יהיו אסורים מדאורייתא. בהמשך השיעורים נלמד אודות האפשרויות המעשיות להפריד בין שני דברים.

⁵ טעם כעיקר: לטעם של האיסור יש את דיני האיסור עצמו, ולכן המאכל ייאסר אפי' אם האיסור כבר הוצא מהתבשיל.

⁶ פתחי תשובה, סי' פז ס"ק א, בשם הפרי מגדים.

⁷ רמב"ם, הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה א.

⁸ ט"ז סי' קה ס"ק יג – יד, וראה גם במשבצות זהב סי' קה, יד, וכן בסי' צב סעי' ג' בסוף.

⁹ ש"ך סי' קה ס"ק יז (ולכך לא מועיל הטעם שאין בו חלב, שהרי כבר נאסר הבשר בעצמו).

¹⁰ נמצא בהמשך הקדמתו להלכות בשר בחלב.

הלכות בשר בחלב יורה דעה סימן פז סעיפים א ב / שיעור 1

ראשון". אם הכלי נמצא ע"ג האש אבל אינו מגיע עכשיו לידי חום של "יד סולדת בו"¹¹, או שהוסר מע"ג האש והתקרר עד כדי שאין היד סולדת בו, אינו נקרא בישול מדאורייתא. אפילו אם הקדירה עדיין ע"ג האש ועדיין היא בכדי שתהא היד סולדת בה, אם הוציאו מיד את המאכל מהקדירה [לפני שהתבשל שליש בישול] לפי הפרי חדש הוא לא ייאסר מדאורייתא, אבל עדיין מדרבנן אסור לאוכלו. אמנם הפרי מגדים סובר שהוא אסור בהנאה.

2. מליחה וכבישה: מליחה, כבישה מעת לעת (במשך עשרים וארבע שעות) וכבוש בציר, אסורים מדרבנן. לגבי כבוש בציר, יש דעות הסוברות ששיעור כבישה הוא 18 דקות. ויש דעות שהוא אפילו 6 דקות. ר' עקיבא איגר מוסיף שאם נמלח ונכבש יהיה אסור מדאורייתא לבשל אח"כ.

3. חם לתוך צונן: אם נפל חם לתוך צונן אסור בכדי קליפה, ואיסורו מדרבנן.

4. כלי שני: מאכל שהונח בכלי שני¹² (כגון בשר בכל שיש בו חלב) נאסר מדרבנן.

5. עירו: עירו מכלי ראשון שלא נפסק הקילוח [שהזרימה לא פסקה מהכלי], הרי זה ספק האם הוא מבשל מדאורייתא בכדי קליפה, או לא. ולהלכה, עירו מבשל כדי קליפה.

6. צלי: בשר וחלב שנצלו יחדיו, אסורים מדאורייתא.¹³

7. טיגון: לדעת הפרי חדש טיגון בשר וחלב יחדיו אסור מדאורייתא, ואילו לדעת המנחת יעקב נאסר רק מדרבנן.¹⁴

8. חם בחם: נפל מאכל חם על מאכל חם ושניהם דבר גוש נאסר מדרבנן.

9. מעושן: נלמד בסעיף ו'.

---

¹¹ הגדרת שיעור זה: מידת חום שגורמת ליד להירתע אחורה באופן ספונטני מחמת הפחד מהחום (שבת דף מ ע"ב ורש"י שם). בנוסף הוא יכול גם לעשות כוונה בבטנו של תינוק (או"ח סי' שיח ס"ק יד). המידה המדויקת של יד סולדת אינה ברורה להלכה, וההנחה היא שזה בין 43 ל- 49 מעלות סלציוס (110 - 120 פרנהייט). זהו שיעור המינימום ליד סולדת, ושיעור המקסימום הוא שונה, ונפק"מ למעשה בעיקר בדיני שבת.

¹² כלי שני הוא הכלי שה"כלי ראשון" נמזג לתוכו.

¹³ הר' עקיבא איגר והפרי מגדים כתבו כן בשם הפרי חדש, אבל הערוך השולחן (סי' פז ס"ק יא) סובר שצלי אסור מדרבנן.

¹⁴ ע' סנהדרין ד ע"ב, ועי' רש"י ותוספות שם.

בישול אחר בישול

הפתחי תשובה (ס"ק ד) מביא השער אפרים שפסק שחמאה שהתבשלה בתוך קדירת בשר בת יומה¹⁵, אסור להשתמש בה כתחליף לשמן לשם הדלקת נר חנוכה.

ואף שיש צד לומר שמותר להשתמש בחמאה האסורה בהנאה כדי להדליק בה נר חנוכה, מכיון ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו", וא"כ אינו נקרא נהנה מחמת קיום המצווה. בכל זאת, דבר שנאסר בהנאה נחשב לדבר שאין בו שיעור (אין בו מידה, עי' סוכה דף לא ע"ב), ונר חנוכה צריך שיעור (כדי הדלקת חצי שעה) לכן אסור להשתמש בו לנר חנוכה.

לאחר מכן הוא מביא את האליה רבא הסובר שיש איסור נוסף, שהרי בהדלקת הפתילות הוא מבשל בשר בחלב. זאת מכיון שהוא סובר כי יש בישול אחר בישול בבשר בחלב. ואולם, הפרי מגדים (אשל אברהם אורח חיים, תרעב א) כתב כי אמנם בשר וחלב ששניהם כבר נתבשלו בנפרד ולבשלם יחדיו אסור מדאורייתא, ואולם אם הבשר והחלב כבר נתבשלו יחדיו, מותר לבשלם שוב. לפיכך, במקרה של נר חנוכה לא יהיה איסור של בישול בשר בחלב (וראה גם גליון מהרש"ל אות ב).

חלב אחרים

סעיף ב

התורה מתייחסת לגדי בחלב אמו. הערוך השולחן (סימן פז סעיף א) אומר כי ניתן לעשות קל וחומר מחלב אם לחלב אחר, כדלהלן: מה חלב אם וגדי שהיו בזמן אחד באותו גוף הם אסורים כאשר נתבשלו יחדיו, קל וחומר חלב בהמה אחרת המבושל עם גדי יהיה אסור, היות והם מעולם לא היו באותו גוף. סוג זה של קל וחומר הוא "גילוי מילתא בעלמא" (עובדה הבנויה עפ"י ההגיון), הלכך יש לעובר על כך אותו עונש כמו גדי המבושל בחלב אמו (דדבר שלומדים מקל וחומר רגיל אין לוקין עליו).

---

¹⁵ קדירה בשרית שהיא עדיין תוך 24 שעות מעת שבישלו בה בשר. בקדירה זו עדיין ישנו טעם חזק של בשר שיכול להיבלע בשעת הבישול בתוך החלב ולאוסרו.

שאלות חזרה

1. לגבי מה איסור בשר בחלב חמור יותר משאר האיסורים?
2. מה דין אפר של בשר בחלב?
3. איזה בישול אוסר מדאורייתא, ואיזה סוג של בישול אינו אוסר אלא מדרבנן?
4. האם יש בישול אחר בישול בבשר בחלב?
5. האם מותר להדליק נרות חנוכה (במקום שמן) בחמאה שנתבשלה בקדירה בשרית?
6. איך יודעים שאסור לבשל בשר בחלב אפילו אם החלב אינו מינו?

שאלות הנובעות משיעור זה

❖ הבהרה:

באומרנו שאסור לאכול בשר בחלב מעופש, הכוונה למצב שעדין נתן לאכילה באונס. אם אינו מתאים בשום אופן לאכילת אדם, לפי ה"חות דעת" אין אסור לאכול אולם ה"פלת" יש כן אסור בזה.

❖ בשר וחלב שאינו יהודי מבשלם, האם נאסרים בהנאה ?

הדרכי תשובה (ס"ק יא) מביא הישרי לב ששאואל שאלה זו. ומתוך שהכסף משנה אומר שהסיבה שנאסר בישול בשר וחלב ביחד היא משום החשש שמא יבוא לאכלם ביחד. לפיכך אם אינו יהודי בישל בשר וחלב ביחד הרי זה מותר בהנאה, משום שבלאו הכי אין אנו אוכלים מאכלים שהתבשלו ע"י אינו יהודי מחמת שהם "בישולי עכו"ם". לעומתו, הילקוט יוסף¹⁶ מביא הרמב"ם במורה נובכים שכתב שבישול בשר וחלב ביחד הוא איסור כמו עבודה זרה (שנהפך לאיסור בעצמו), ולכן אי אפשר להתיר איסור הנאה מחמת הסברא והחשבון האם יבואו לאוכלו או לא.

❖ האם מותר לזרוק ביחד בשר וחלב לאותה שקית אשפה ?

תלוי במציאות, ונבאר. אם למשל נשפוך שמן בשרי חם על חתיכה של פיצה שמונחת באשפה תיווצר בעיה לשיטת הסוברים שעירוי נקרא בישול (והרי הוא מבשל בשר בחלב). מבחינות אחרות אין שאלה בדבר זריקת בשר וחלב לאותה שקית אשפה.

❖ כבד עשוי מדם ולכן אינו נקרא בשר. האם ישנו איסור של בשר בחלב בכבד שיבושל יחד עם חלב?

המהר"ם שיף אומר שמכיון שכבד כולו דם, לכן ניתן להקל במקרה והוא יתבשל עם חלב. ואולם לכתחילה אין זה מספיק כדי לסמוך ע"ז ולהתיר בישול כבד עם חלב.

ואולם, מהשו"ע לא נראה כך. המחבר¹³ כתב (בשם הרמב"ם) שבישול דם וחלב יחדיו אינו נקרא בישול בשר בחלב. אם באמת כבד היה מותר, המחבר היה צריך להביא חידוש גדול יותר; שבישול

¹⁶ עמ' לט.

הלכות בשר בחלב יורה דעה סימן פז סעיפים א ב / שיעור 1

כבד עם חלב אינו נקרא בשר בחלב. ועוד, שבטור ובשולחן ערוך לא הוזכר דין זה מעולם (בישול כבד וחלב), לכן ניתן להניח (לדעת השו"ע) שכבד נקרא בשר לענין זה¹⁷

❖ מדוע מותר להדליק נר חנוכה מתערובת בשר וחלב, והרי השימוש בתערובת, הדלקת הנר בחמאה [שאסורה משום בשר בחלב] חוסכת למדליק כסף, ומדוע זה לא נחשב שהוא נהנה מהאיסור ?

בחזון עובדיה (חנוכה – שמנים ופתילות הכשרות לחנוכה אות ב') מביא שהשב יעקב אוחז שחסכון כספי הוא גרמא שאינו הנאה ישירה מהחפץ, לכך מבחינה הלכתית זה לא מוגדר כ'הנאה'. אמנם החזון עובדיה מביא חולקים שגם חסכון כספי נקרא הנאה ואסור, וכך הוא פוסק.

❖ המבשל בשר בתוך קדירה חלבית, האם הבשר יאסר מדאורייתא, או שמא מכיוון שלא היה חלב בקערה, אלא רק בלוע בה טעם של חלב, המאכל מותר מדאורייתא?

התבשיל אסור מדאורייתא. גם כשלא מדובר בחלב ממש שנבלע בבשר אלא רק בטעם של חלב, הרי זה מספיק בכדי לאוסרו מהתורה, מחמת הדין של "טעם כעיקר".

❖ הפתחי תשובה כותב שחמאה שנפלה לכלי בשרי בן יומו, אסור להשתמש בה כשמן בשביל נר חנוכה, מאחר שאיסורי הנאה אין בהם שיעור, ונר חנוכה צריך שיעור. ולכאורה הרי השיעור הנדרש בנר חנוכה הוא שיעור של זמן ההדלקה ולא שיעור של כמות השמן, ולפי חשבון הזמן הרי יש בחמאה זו את השיעור הזמן ?

בהנחה שהשמן הוא מן הנקברים, פי' שצריך לבערו מן העולם, א"כ אנו מתייחסים למצב זה כאילו אין כאן אפילו מעט שמן, והרי צריך להדליק נר חנוכה בשמן. א"כ, אמנם אש יש כאן אבל שמן אין כאן.

---

¹⁷ ילקוט יוסף .